

EL TRACTAMENT DE LES LLENGÜES DE LA IMMIGRACIÓ A LA CIUTAT

LA PERCEPCIÓ DE LES ENTITATS

Barcelona, desembre de 2017

Material elaborat per Linguapax amb el suport de:

Ajuntament
de Barcelona

Diputació
de Barcelona

El tractament de la diversitat lingüística i cultural a Barcelona

La percepció de les entitats i associacions d'immigrants

Per conèixer l'opinió de les entitats sobre el tractament de les seves llengües ens hem basat, especialment, en dos informes recents que, entre altres dades aporten informació explícita sobre aquests aspectes.

Els dos documents parteixen d'entrevistes conduïdes a representats d'entitats (vegeu annex) i, hi ha una forta coincidència tant en les entitats seleccionades, com en les observacions i comentaris que s'aporten. En aquest sentit doncs, ens va semblar que era aquest un bon punt de partida per començar a identificar amb més precisió percepcions, necessitats i desitjos.

En primer lloc l'informe *Rethinking Language Policies in Catalonia: Taking Migrant Languages into Account* de juny de 2017 de Renée Pera-Ros, estudiant de doctorat de la Universitat de Groningen i becària de Linguapax. En la mateixa direcció ens ha estat útil també el document *Informe de diagnòstic sobre els usos culturals de les comunitats culturals diverses del barri del Raval* dut a terme per part del Centre d'Estudis Africans (Rosa Cardús, Jessica González i Xoán Vázquez).

Hem complementat l'anàlisi, amb entrevistes a algunes entitats no incloses en els informes esmentats.

1. Rethinking Language Policies in Catalonia: Taking Migrant Languages into Account. Un dels punts forts de l'informe és precisament, la voluntat de conèixer, per part d'una mostra significativa d'entitats relacionades amb la immigració a Catalunya, com viuen la transmissió de les seves llengües d'origen a Catalunya, la comunicació amb les administracions públiques, les relacions amb la població autòctona, i l'aprenentatge del català, entre d'altres aspectes.

1.1.- Sobre el manteniment de les llengües familiars

Tots els informants van concedir importància al manteniment de les seves llengües d'origen. En el cas dels parlants de llengües minoritzades (amazic, quítua i panjabi), van destacar el valor emocional de la pròpia llengua com a part de la seva identitat:

—«La [transmissió de la llengua materna] és essencial. És essencial perquè a través de la llengua [materna/llengua A] es participa d'una visió del món, és la transmissió de valors específics, d'una cultura...»

—«En aquest món on ens dirigim cap a la unificació lingüística [...], mantenir el nostre propi idioma és essencial, vol dir mantenir-se, existir»

—«La llengua és un vehicle molt important, [...] és l'element més important en una cultura. Una nació sense llengua [...] oblida les seves arrels».

—«Si no parlem més el panjabi, perdem la nostra identitat, ja no som el que som».

1.2.- Les llengües com a marcador d'identitats múltiples

El llenguatge, com el gènere o l'ètnia, pot ser marca d'identitat, especialment si els individus estan estigmatitzats per la seva condició: parlar una llengua minoritzada o un dialecte, ser dona, no ser blanc, etc. En aquest sentit, uns informants van expressar una forta identificació amb la seva llengua fent èmfasi en el paper de la seva llengua com a part del seu ésser:

—«Podeu integrar-vos en una societat sense renunciar a la vostra identitat, com jo, ja sabeu? —Soc i em sento sikh, i sense perdre la meva identitat, també soc català. (...) Pots ser ambdues coses alhora».

Els informants expressen la seva voluntat d'adaptar-se a la societat d'acollida sense haver de renunciar a la seva cultura d'origen, és a dir, rebutgen l'assimilació. Creuen que és possible tenir múltiples identitats, abraçar més d'una cultura i parlar diversos idiomes.

—«És bo integrar, no assimilar».

Mantenir els vincles amb el país dels pares o mantenir-se en contacte amb la família són altres motius importants per als informants alhora de transmetre i mantenir les seves llengües:

—«La [transmissió de les llengües familiars] és molt important. Quan un nen va al Marroc, però no pot parlar amb la seva família, és dolorós».

—«Els nens nascuts aquí poden parlar espanyol i català. Però també ens agradaria que parlessin també els idiomes [de casa]: wòlof, mandinga, serer, diola ... Perquè si algun dia van de vacances [Senegal], però només parlen espanyol o català, tindran problemes».

1.3.- Les pràctiques culturals i religioses

La llengua representa l'oportunitat de mantenir relacions amb la família que es troba a l'estranger. Representa l'accés al passat dels pares i tot el bagatge cultural que inclou, de manera que hi ha un major accés a la identitat dels pares. Però a més d'això, la llengua representa el capital cultural, futures capacitats d'estudi a l'estranger i altres possibilitats.

La pràctica de la religió s'esmenta també com una raó important per transmetre el llenguatge patrimonial:

—«Per a nosaltres, si algú vol ser un Sikh practicant (...) però no pot llegir en panjabi, no poden llegir el *Guru Granth Sahib Ji* (...). Si no sé panjabi, no podré llegir en *gurmukhi* i, per tant, no podré comprendre el sikhisme, saps el que vull dir? Per això, per a nosaltres és tan important aprendre el nostre idioma».

Pel que fa a persones amb origen al Senegal o Gàmbia, amb llengües familiars com el mandinga, serer o diola, l'aprenentatge de l'àrab és important per a la pràctica religiosa.

—«Les famílies volen que els seus fills parlin castellà i català, però no n'hi ha prou, també volen que aprenguin wòlof (...) i aprenguin l'Alcorà. (...) Si un xiquet neix aquí i no ha estudiat l'Alcorà, des del meu punt de vista és vergonyós, perquè el nen és musulmà. Han de saber què significa ser musulmà. (...) Aquestes són coses fonamentals que el pare necessita per ensenyar als seus fills».

Hi ha una evident coincidència entre els informants de les diverses entitats entrevistades en el fet que les llengües del patrimoni familiar són importants i es valoren per diversos motius: com a vincles amb la família i el país d'origen, com a marcadors d'identitat, per la religió i pel seu valor de capital humà o social. D'altra banda, els parlants de llengües minoritzades destaquen el valor emocional de la llengua, mentre que els parlants de llengües més hegemòniques destaquen el seu idioma com a valor de capital econòmic més que com a marcador d'identitat.

Un dels informants va destacar la importància d'acceptar i conèixer la llengua i la cultura (el patrimoni cultural del lloc d'arribada), ja que ajuda a la integració. L'informant va explicar que els que estan avergonyits dels seus orígens i que no els respecten, tenen més problemes per integrar-se:

—«És molt important que els [nens] aprenguin i parlin la seva llengua familiar. (...) Un infant que (...) coneix la seva cultura pot integrar-se millor a la societat d'arribada».

Finalment, altres informants, com van afegir, com un aspecte important, el potencial econòmic de les llengües d'origen familiar:

—«Tota llengua és una eina molt important i un món en ella mateixa. És un món que obre moltes portes. [...] [aprendre romanès] és molt important per a la comunicació amb la mare o el pare [...], i també per al futur, no? [...] Qui sap si els [fills], algun dia, voldran treballar a Romania o amb alguna persona o institució romana».

1.4.- Aprenentatge de llengües a l'escola

Tots els informants van valorar positivament el fet que es puguin aprendre les llengües de la immigració (la pròpia o d'altres) dins l'àmbit de l'escola, tot i la complexitat que implica la diversitat actual. Es parla de d'incloure referents d'altres cultures dins el projecte educatiu per l'efecte positiu en l'autoestima dels nens immigrants, ja que molts d'ells tenen la impressió que la seva cultura no té cap valor, del possible reconeixement dels aprenentatges de les llengües familiars, etc.

No obstant això, consideren que les llengües que s'ensenyen actualment són importants (català, castellà i anglès) i que s'han de continuar ensenyant. També s'expressa la necessitat de millorar l'aprenentatge de l'anglès.

Els parlants d'anglès i d'àrab demanen una escolarització bilingüe català-anglès i català-àrab, respectivament. En alguns casos demanen ser més reconeguts i en d'altres reivindiquen una major presència de la seva llengua (anglès i àrab) dins el sistema educatiu.

En el conjunt de les seves respostes i comentaris, tots els informants semblen donar suport, en diferents graus, a la idea d'introduir certs canvis en el sistema educatiu que permetin que les escoles siguin més inclusives i que abracin de manera més activa la diversitat cultural i lingüística dels alumnes.

1.5.- Mesures per millorar l'acollida

En aquest apartat de les entrevistes es van recollir suggeriments associats a les llengües de la immigració i a programes per a la millora social.

Hi ha consens en la necessitat d'incorporar al sistema educatiu referents d'altres llengües i cultures.

Es va suggerir també la possibilitat d'oferir cinema subtitulat en les llengües de la immigració, la creació de materials bilingües en diferents llengües, campanyes de sensibilització sobre la riquesa de la diversitat lingüística i els beneficis de mantenir les llengües de la llar, etc.

L'absència de persones d'origen divers a les administracions públiques i als centres educatius és un dels grans déficits; modificar aquesta situació ajudaria a millorar la comunicació intercultural i faria que les administracions fossin realment interculturals.

Altres comentaris i suggeriments per millorar l'acollida van ser en la línia d'entendre la integració com el respecte i el reconeixement, no com l'assimilació, i, la necessitat de dur a terme més programes contra la desigualtat social i la discriminació racista, entre d'altres.

Material elaborat per Linguapax amb el suport de:

Ajuntament
de Barcelona

Diputació
Barcelona

1.6.- Principals conclusions

Tal i com era de preveure, les percepcions i experiències personals van ser molt diferents. En alguns casos, es va mostrar satisfacció amb les institucions oficials, mentre que en d'altres, els participants estaven més satisfets amb l'actitud de la societat civil que no pas amb la de les institucions.

En general es demana més diversitat cultural en la vida de la ciutat i la necessitat de trencar estereotips i prejudicis associats a les persones migrants i les seves arrels culturals o les pràctiques religioses.

Les institucions oficials haurien d'intentar mostrar més interès per als nouvinguts i les seves associacions, amb més programes de cooperació i organitzant actes i esdeveniments per promoure les seves cultures.

Per part de les entitats consultades hi ha consens i interès per preservar i promoure les llengües que han arribat al país amb la migració: En aquest sentit doncs es va proposar crear i proporcionar materials bilingües, millorar els serveis de traducció, promoure i difondre la consciència sobre la diversitat cultural i lingüística i augmentar la presència de les llengües migrants a les escoles. Per aquest motiu seria aconsellable seguir buscant oportunitats per cooperar i crear un entorn sostenible per al català i el multilingüisme.

L'informe explicita que, totes les idees abans esmentades no tindran èxit si es tracten per separat ja que totes formen part dels mateixos objectius: millorar la cohesió ciutadana i la preservació de la diversitat lingüística. Això vol dir que la difusió de la consciència sobre la diversitat lingüística també implica la valoració de les identitats híbrides: promoure i facilitar l'aprenentatge de les llengües familiars ha d'anar de la mà d'una oferta adequada de cursos de català per als pares i d'encoratjar l'ús del català amb els nouvinguts; demanar als nouvinguts que s'integrin vol dir també demanar a la societat que reconegui, valori i tingui en compte els referents culturals que aporta la immigració, etc. Si efectivament la diversitat és enriquidora, ha d'implicar reconèixer-la com a part de la identitat nacional i abraçar elements d'altres cultures. Donar suport a la diversitat lingüística vol dir promoure-la activament.

2. El segon document que hem tingut en compte és l'***Informe de diagnòstic sobre els usos culturals de les comunitats culturals diverses del barri del Raval*** dut a terme per part del Centre d'Estudis Africans, a càrrec de Rosa Cardús, Jessica González i Xoán Vázquez.

Aquest informe, és el resultat d'una investigació-acció participativa amb les comunitats culturalment diverses del Raval que ha permès, d'una banda, conèixer i compartir diferents mirades entorn de la idea de cultura, i de l'altra, identificar necessitats i formular propostes conjuntes que les abordin. Es destaquen els aspectes més directament vinculats a les pràctiques culturals i a les necessitats que se'n deriven per part dels principals col·lectius amb presència significativa al barri del Raval. L'informe és complet, extens, i hem tingut en compte els aspectes que de manera directa o indirecta estan vinculats al nostre punt d'observació.

«El Raval en sí mismo es cultura. No tienes que ir a ningún sitio para participar de actos culturales, porque el Raval mismo, en sus calles y su gente, está impregnado de cultura por todas partes¹.»

L'aculturació es planteja com un possible problema per a les noves generacions:

—«Yo tengo 2 hijos que nacieron aquí, y que fueron a la guardería catalana y al colegio inglés. Cuando van a Bangla Desh son extranjeros, y cuando viven aquí también lo son. Creo que es una generación que va a sufrir mucho, porque no se pueden integrar plenamente en ninguno de los sitios. Aquí les dicen que son extranjeros y allí también. ¡Van a sufrir mucho! Y si les preguntamos: ¿cuál es tu cultura? Ellos no pueden responder, tienen un poco de cada sitio, son una mezcla.»

«... el que implica per a qualsevol persona migrant el procés de migració, reviure i consolidar els seus valors i pràctiques culturals, així com prevenir l'aculturació esdevenen necessitats personals i col·lectives.»

El manteniment de les pràctiques culturals i de les llengües d'origen és important, i les entitats i associacions d'immigrants dediquen bona part dels seus esforços a aquest objectius; destaquen les classes de llengües maternes, de danses tradicionals, de música, de cant i de religió com a activitats culturals quotidianes. Són activitats generalment poc visibles i poc reconegudes socialment, i en canvi, impliquen un nivell de compromís educatiu i social remarcable per part dels col·lectius de dones. En el cas de les classes de llengua, al barri del Raval, l'Escola Pia està desenvolupant una tasca imprescindible —cedeixen aules els dissabtes a les diferents entitats per poder fer funcionar les seves escoles: Escola de bangla, Escola de tagal i Escola de rus.

En general, les afirmacions recollides sobre la percepció que tenen les diferents comunitats en relació al posicionament de la ciutat sobre la diversitat cultural conviden, a explorar models de gestió de la diversitat més inclusius i que alhora impliquin les mateixes comunitats.

Si la societat es diversa, la producció cultural també hauria de ser-ho.

¹ Frase extreta d'una entrevista a una participant de la comunitat pakistanesa.

2.1.- Alguns trets de la vida associativa de la comunitat² pakistanesa al Raval

Hi ha una gran diversitat entre la població pakistanesa resident a Catalunya, encara que la majoria vingui de les mateixes zones del Punjab (Gujrat i Kharian, Mandi i Bahauddin); el grup més nombrós el constitueixen els homes.

—«No hay una identidad paquistaní propiamente dicha. Pakistán es un país amplio que tiene hasta siete nacionalidades dentro y no hay una única nación paquistaní.»

La pràctica religiosa és rellevant i esdevé un important i significatiu espai de trobada. Els oratoris s'organitzen segons les diverses tradicions de l'islam, fet que mostra la diversitat interna que caracteritza també el fet religiós. Els oratoris són espais de trobada i faciliten la relació i l'intercanvi de les persones pakistaneses; esdevenen espais socials d'acollida, de suport, d'orientació i són font d'identitat en la diàspora.

Pel que fa a les activitats religioses, a més de classes de l'Alcorà per a dones i nens, celebren les festivitats religioses més destacades de l'Islam; la gestió d'enterraments i repatriacions. Altres activitats destacades són: classes d'urdú i acompanyament a la població d'arribada recentment a Barcelona, a més de participació en iniciatives de diàleg interreligiós. Precisament, el fet religiós és un dels punts de conflicte entre l'Associació de Treballadors Pakistanesos (ATP) i entitats religioses, pel que fa al control religiós de la comunitat. Malgrat tot, hi ha cooperació per a determinats projectes.

Algunes activitats generen espais d'encontre intercultural, que tot i ser espais de relació més individual, faciliten la creació de vincles entre persones de comunitats diferents. És el cas d'alguns oratoris on es reuneixen persones musulmanes de diferents orígens, i en el cas de l'ATP on es troben persones de diferents comunitats per rebre classes de llengua o altres serveis; o bé el Grup Interreligiós del Raval on es troben membres de cada comunitat per discutir i compartir diferents temes sensibles.

D'altra banda, algunes associacions religioses (Hindús, Sikhs, Musulmans, Catòlics filipins) es conviden entre elles a les diferents celebracions i activitats.

És important destacar que són principalment els homes els qui ocupen l'espai públic i, en aquest sentit, també l'espai associatiu, de relacions i polític.

La principal activitat cívica on participen les entitats observades és la celebració del Dia de la Independència de Pakistan. I, com a activitat significativa, l'organització de cursos d'urdú per a nens i joves, classes de castellà i classes de català —els cursos de català els organitza l'ATP—. És també de destacar que participen en les festes

² Tot i que al llarg de l'informe es fa servir el concepte de 'comunitat' la diversitat dins de cada grup de persones que comparteixen passaport és molt i molt gran. En aquest sentit doncs, el concepte 'comunitat' s'ha d'interpretar com a conjunt de persones amb origen en un determinat estat.

culturals autòctones com la Festa Major del Raval, Sant Jordi, etc., gràcies a l'acció de la Fundació Tot Raval.

2.2.- Alguns trets de la vida associativa de la comunitat filipina

És una comunitat majoritàriament femenina i arrelada de fa molts anys a Barcelona. El teixit d'entitats i associacions de la comunitat filipina al barri del Raval és enormement ric i variat, compost per entitats i associacions nombroses i diverses que actuen coordinadament. Amb aquesta finalitat, la mateixa comunitat ha generat associacions que tenen per objectiu la cohesió i el coneixement mutu. Aquest fet és present tant entre les entitats religioses com amb les associacions cíviques i culturals. Aquesta voluntat de col·laboració és també explícita amb les associacions d'altres comunitats. Consideren que hi ha molts punts en comú amb la cultura autòctona, i per aquest motiu la col·laboració acostuma a ser més fluïda amb entitats catalanes

«L'associacionisme té un rol molt important en la vida pública de les persones filipines facilitant, per una banda, un alt sentiment de pertinença i per altra, un elevat grau d'autosuficiència comunitària al generar recursos des de la comunitat i per la comunitat.»

—«La misión es mantenernos juntos, que forma parte de nuestra cultura: como sabes nuestro país está formado por islas, y pertenecemos a territorios separados, con diferentes perspectivas, estilos de vida, maneras de pensar. Entonces la intención es ésta, respetar las actividades de cada asociación y al mismo tiempo mantener la unión a través de actividades y programas de la federación.»

Les activitats més destacades són la celebració de les festes culturals més rellevants de les Filipines a més de la celebració de noves festes culturals relacionades amb la vida de la comunitat al país d'acollida. Organitzen també concursos de ball, de música i cançons, etc.

Una activitat destacada és la transmissió de l'herència cultural a través de classes de tagal i d'anglès per a nens i joves.

2.3.- Alguns trets de la vida associativa de la comunitat bengalí

En relació als dos grups ja esmentats, en aquest cas parlem de col·lectiu masculí i d'arribada més recent a Barcelona.

Les entitats promogudes per ciutadans amb origen a Bangla Desh són de cíviques i religioses, principalment: 6 de caràcter cívic, 3 de caràcter religiós, 2 oratoris musulmans i 1 centre hinduista.

La vida associativa evidencia les relacions de gènere que operen dins la comunitat, i mostra un paisatge d'associacions no mixtes on tant l'home com la dona hi tenen un

rol actiu i destacat, tot i moure's en esferes diferenciades. En aquest sentit és important destacar que d'entre les 4 entitats cíviques, 3 són associacions de dones.

Hi ha una estreta relació entre l'Associació Cultural i Humanitària de Bangla Desh, l'Associació de Dones de Bangla Desh a Catalunya i l'Escola de bangla: parlem d'una col·laboració estreta i regular, sobretot en tasques d'acollida, dinamització i transmissió de l'herència cultural.

Les associacions de dones ofereixen: servei d'acompanyament i acollida de dones novingudes; tasques de mediació entre les dones de Bangla Desh i l'administració; transmissió de l'herència cultural a través de classes de llengua i cultura bangla a nens i joves; classes de dansa a nens i joves; celebració de festes tradicionals i mostra de gastronomia, etc.

Pel que fa a les activitats religioses, es celebren les festes més rellevants de cada religió (islam i hinduisme); classes per a nens sobre religió, cultura, pautes de comportament; classes de religió per a dones; espai d'acollida per a membres de la comunitat, etc.

La col·laboració intracomunitària és freqüent, i utilitzen la dinàmica de la invitació. Les associacions cíviques col·laboren sovint entre elles, i les associacions religioses (hindús i musulmanes) es conviden mútuament a les seves celebracions i mantenen un contacte interreligiós fluid i respectuós que recorda la política interreligiosa del país d'origen —a Bangla Desh l'Islam, el Budisme, l'Hinduisme i el Cristianisme estan reconeguts com a religions oficials.

Existeix poc contacte i relació amb entitats d'altres comunitats. Les associacions de dones són les que expressen més la voluntat de col·laborar amb dones d'altres nacionalitats. Actualment ja tenen relació amb Casa Àsia, i també conviden a les seves festes a dones de la comunitat pakistanesa o filipina. És una posada en contacte molt incipient que volen seguir aprofundint.

—«Queremos trabajar también con mujeres de otros orígenes: India, Pakistán, Nepal, etc. En general no hay comunicación, de momento no conozco asociaciones filipinas o pakistaníes. Queremos buscar otras comunidades, me interesa.»³.

2.4.- Alguns trets de la vida associativa de la comunitat marroquina

Des de fa 15 anys és la comunitat estrangera més nombrosa a Catalunya. Parlem d'una migració de proximitat geogràfica, de gran magnitud demogràfica i de dilatació temporal en l'arribada, factors que expliquen la gran heterogeneïtat en la seva composició social, cultural, econòmica, familiar i lingüística.

³ Testimoni d'una dona de Bangla Desh. Associació de dones de Bangla Desh de Catalunya.

Les principals activitats de les entitats són: promoció i difusió de la cultura i la història del Marroc; programació de concerts, cicles de poesia, exposicions; celebració de les festes nacionals i religioses marroquines i amazigues; cessió d'espai per a celebracions familiars i col·lectives (matrimonis, presentació dels nadons en societat, etc.); acompanyament i acollida de dones nouvingudes; classes de llengua espanyola per a dones; oferta de formació per la inserció sociolaboral; organització de sortides i excursions per a membres de la comunitat; servei d'assessorament jurídic, accions per promocionar la interculturalitat en la salut; classes de llengua àrab; espais d'atenció a menors no acompanyats; promoció d'activitats lúdiques i esportives, participació en festes culturals autòctones com la festa major del Raval, Sant Jordi, etc.

Consell Islàmic. Aquesta entitat agrupa més de 50 entitats musulmanes a Catalunya i organitza les festes religioses islàmiques adreçades a musulmans de totes les procedències; participa també en iniciatives que promouen el diàleg interreligiós:

—«No tenemos que ver con colores, países, tradiciones o lenguas. No representamos a un país sino a todo el colectivo musulmán.»⁴

La proximitat geogràfica i cultural entre la societat catalana i la marroquina es tradueix en una relació marcada per una certa "bipolaritat": com a país veí i mediterrani per una banda, hi ha cooperació i proximitat amb la societat d'acollida; per l'altra, la "distància cultural" associada a un país "africà, pobre i musulmà" es concreta sovint en dinàmiques de discriminació reals i un estigma social basat en estereotips, prejudicis i rumors. Aquesta situació de discriminació s'agreuja pel fet que els requeriments en el procés de regularització són molt més desfavorables que els d'altres països amb convenis bilaterals.

Hi ha una bona relació entre les associacions marroquines, sense que es detecti una especial cohesió interna. El fet que la comunitat porti ja força anys al Raval i que tingui una llarga trajectòria associativa contribueix a la seva integració al teixit social del barri, i a tenir bones relacions amb altres comunitats.

2.5.- Alguns trets de la vida associativa del Poble Gitano

Aquesta comunitat es troba, des de temps immemorials, a l'entorn del carrer de la Cera: «Tenen el català com a llengua materna i són part indivisible de l'essència del Raval.»

Aproximadament són un miler de persones i la seva vida social més activa es du a terme en el marc de l'Església Evangèlica de Filadèlfia, o de la Cera, nom que identifica la comunitat al barri. Tenen poca —o nul·la— relació amb les entitats

⁴ Testimoni d'un marroquí membre del Consell Islàmic.

d'immigració i del barri. En canvi, sí que es relacionen amb les comunitats del Poble Gitano d'Hostafrancs i de Gràcia, en el marc també de la pràctica religiosa.

2.6.- Alguns trets de la vida associativa de la comunitat Sikh

Aquest grup, es defineix a partir de la pràctica religiosa, i la llengua és un element central de la seva identitat. Prové, majoritàriament, del Panjab indi. S'organitzen al voltant del temple Sikh, el *Sikh Gurudwara Gurdashan Sahib ji*. El temple fa la funció de centre social, religiós i de la comunitat. Ofereixen menjar a tothom que ho necessita. És una entitat molt oberta i que participa en les activitats i iniciatives socials i de cooperació que es duen a terme al barri.

No obstant aquesta bona predisposició, bona part dels membres de la comunitat tenen limitacions importants pel que fa al coneixement de les llengües locals, fet que els limita la comunicació i la participació social.

2.7.- Algunes conclusions relatives a la pràctica cultural

Es constata que hi ha poca oferta centrada en temàtiques vinculades a les cultures i àmbits d'interès de les comunitats d'orígens diversos (parlem sobretot de la primera generació). Tampoc es detecta una certa sensibilitat envers els productes culturals que consumeixen als seus països d'origen, per part dels grans equipaments del Raval.

Una de les principals dificultats detectada és la barrera idiomàtica que és rellevant, és forta, i és un factor de pes per a la comunicació i la pràctica intercultural. Aquesta limitació es concreta, per exemple, en poca comunicació amb l'administració i amb altres entitats, en el desconeixement de normes, dels recursos existents, dels procediments administratius, etc. Alhora, la barrera de classe/educativa comporta un desavantatge en el moment d'accedir a tots aquests codis i procediments administratius, mentre que la pròpia cosmovisió cultural genera lectures diverses dels procediments i marcs de funcionament de la societat d'acollida.

Pel que fa al sistema de subvencions, associacions de diferents orígens han coincidit en el fet que hi ha dificultats alhora de fer la redacció de projectes, i també per seguir el protocol de justificacions, etc. En aquest sentit, les entitats afirmen que en algunes ocasions no entenen els motius pels quals se'ls deneguen les subvencions. En aquest sentit proposen:

Ampliar els serveis de mediació i traducció per a població migrant als equipaments públics, i no només als hospitals i serveis socials. Una primera acció ha consistit en crear un equip de mediació que acompanyi les entitats en els procediments burocràtics que requereixen un llenguatge, codi, i estructura específiques, poc conegudes per les comunitats migrades. És a dir, oferir el suport administratiu necessari en les tramitacions, sol·licituds, permisos, etc.

A Barcelona hi ha encara molt camí per millorar pel que fa als models de gestió de la diversitat cultural i religiosa; en paraules d'un testimoni «Bangladesh es un país con un

80% de la població que es musulmana, y el otro 20% son cristianos, hindús y budistas. Allá la fiesta de Ramadán es fiesta para todo el mundo seas o no musulmán. Todas las fiesta importantes son respetadas, por todas las comunidades.»

Atès que una de les gran dificultats al barri és la disponibilitat d'espais assequibles i amb uns mínims requeriments de qualitat, requeriments que bona part de les entitats en aquests moments no tenen, una de les propostes que s'ha formulat és la creació d'un hotel d'entitats que, a més de donar resposta als problemes d'espai afavoriria l'intercanvi cultural.

En relació als grans equipaments culturals del barri, l'oferta no està gens pensada per als veïns migrants del Raval, i per altra banda, aquests no disposen dels espais i equipaments necessaris per a l'organització de les activitats culturals que els poden interessar. És per aquests motius que, entre d'altres actuacions proposen una reorientació dels equipaments més d'acord amb les necessitats i expectatives dels veïns; formació específica per a la gestió de la interculturalitat per als professionals dels equipaments; l'organització d'accions específiques (del tipus: inserció laboral, etc.) adreçades als grups més vulnerables (dones migrants, joves...); diversificar l'oferta, com per exemple: es podrien fer cicles de cinema del Marroc, les Filipines o de Bollywood. És a dir, es tractaria de concretar ofertes culturals per a tots els públics, amb uns horaris prou flexibles com per què la població migrant hi pugui assistir, etc. L'objectiu ha de ser que cadascun dels diversos col·lectius del barri es pugui sentir representat en l'oferta cívica i cultural institucional, i que les festes més importants i representatives de cada comunitat, formin part de l'oferta cultural de ciutat. Quant a la relació entre les diferents comunitats, es va considerar que disposar d'un espai compartit, facilitaria l'intercanvi i l'aprenentatge entre entitats i comunitats "Escola de cultures" .

Les dones pakistaneses demanen ajuda per a l'aprenentatge de la llengua i la inserció laboral: —«Nos gustaría que hubiera una escuela para mujeres adultas migradas. Y no solo de lenguas, sino también de jardinería, costura, cocina, bordado, peluquería. Dónde fuera fácil el acceso y que las profesoras fueran pacientes. Y que fuera gratuito para aquellas que no podemos pagárnoslo. También que hubiese traductores no solo en los hospitales, sino también en los edificios públicos y de la administración, para que podamos entender nuestros derechos y fuese más fácil la comunicación con las autoridades.⁵»

D'entre les principals conclusions de l'informe destaca la importància de conferir especial atenció als grups de dones que, com espais de seguretat creats per elles, són una fantàstica plataforma per impulsar el treball amb perspectiva de gènere entre la població migrada, i alhora canalitzar iniciatives que promoguin la inclusió laboral i social, i l'educació en general per així oferir-los més oportunitats.

⁵ Testimoni d'una dona pakistanesa. Grup d'aprenentatge de castellà per a dones. Associació Camí de la Pau-Minhaj ul Quram.

«Recomanem una democratització de la cultura, en la qual, les diverses comunitats siguin tant productores com gestores i consumidores de l'oferta cultural. Això és especialment important en aquelles comunitats, que no han tingut les oportunitats adequades per tal que la societat d'acollida les promogui i les reconegui com a subjectes i no com a objectes de cultura. Per aquest motiu aquesta triple dimensió (que pot donar-se conjuntament o per separat) ha de fomentar projectes culturals on les comunitats planifiquin, produeixin i consumeixin cultura. Per fer-ho, s'ha de posar especial atenció a la composició del Raval: gent jove, fills i filles de pares immigrants, originaris de cultures amb un concepte d'espai públic diferent al de la societat d'acollida. El treball en l'àmbit col·lectiu i comunitari (grups d'afinitat, associacions, famílies) és tant o més important que el treball amb els individus.»

Les institucions han de combinar cultura i diversitat per assegurar el principi d'igualtat i equitat; és a dir, aconseguir tant l'accessibilitat a la cultura com que tothom tingui els mitjans necessaris per desenvolupar les seves capacitats culturals i maneres d'entendre-la i d'expressar-la. És important que qualsevol canvi que es faci al barri sigui per als veïns i no per als turistes ni per atreure classes mitjanes al barri, expulsant la població migrada. I per garantir que es té en compte el barri, són necessaris processos participatius veïnals.»

3. Fons d'informació complementàries

Hem dut a terme entrevistes a algunes entitats no incloses en els informes esmentats.

En el cas de l'Associació Txervona Kalyna, organitzen cursos de llengua materna, dissabtes al matí: per a les famílies mixtes, infants adoptats i famílies ucraïneses residents a Barcelona. Els cursos i les celebracions religioses i culturals són la seva principal raó de ser. Alhora, participen al programa "Xerrem" que apropa l'aprenentatge del català a les famílies. Pel que fa a l'accés a la informació institucional, com que tenen un bon coneixement del rus, sovint els materials informatius oficials que fan servir són en aquesta llengua. Ara bé, els agradaria poder-ne trobar en ucraïnès. A més, convé tenir present que la gent jove té un coneixement limitat del rus, i per tant, dificultats reals de comunicació. Altres aspectes que troben a faltar: informació en ucraïnès sobre temes de salut, i educació –la seva experiència és molt diferent i sovint es perden, no entenen què han de fer i com ho han de fer–; escola concertada o privada, educació obligatòria, etc. En resum, agrairien rebre informació de qualitat en una llengua ben coneguda per evitar malentesos.

Altres temes també importants són: el carnet de conduir, la tramitació dels permisos de residència i de treball, etc.

Pel que fa a la Casa de Mèxic a Barcelona i a la Cámara Internacional de Comercio y Turismo. Asociación Ecuatoriano Catalana, la situació i necessitats són molt diferents atès que el castellà és, majoritàriament, la seva primera llengua. El fet de compartir codi lingüístic ha facilitat els processos d'arrelament, sense especials interferències lingüístiques a la migració equatoriana. No obstant això, hi ha un cert consens en la necessitat de superar prejudicis culturals. Les dues entitats ofereixen suport i assessorament en el procés d'arribada a Catalunya, i dins les seves activitats destaca la celebració de les principals festes cíviques dels països d'origen. Ambdues entitats volen esdevenir ponts per a l'intercanvi cultural.

Material elaborat per Linguapax amb el suport de:

Ajuntament
de Barcelona

Diputació
de Barcelona

4. Conclusions

4.1- Les llengües com a marcador d'identitats múltiples

Hi ha una evident coincidència entre els informants de les diverses entitats entrevistades en el fet que les llengües del patrimoni familiar són importants i es valoren per diversos motius: com a vincles amb la família i el país d'origen, com a marcadors d'identitat, i pel seu valor de capital humà o social.

L'organització de cursos de suport i reforç a l'aprenentatge de les llengües i cultures d'origen és una prioritat indiscutible i compartida i és un dels principals objectius d'algunes de les entitats entrvistades. L'aprenentatge de les llengües familiars a l'escola donaria un valor afegit a aquest aprenentatge, i contribuiria a difondre'n els beneficis individuals, familiars i socials.

La llengua d'origen representa l'oportunitat de mantenir relacions amb la família que es troba a l'estranger; permet l'accés al passat dels pares i a tot el bagatge cultural que inclou, de manera que hi ha un major accés a la identitat familiar. Però a més d'això, la llengua representa el capital cultural, una eina indispensable per a la pràctica de la religió, una porta per a futures capacitats d'estudi a l'estranger, i un coneixement de gran potencia econòmica i comunicativa, entre moltes altres possibilitats.

Els parlants de llengües minoritzades destaquen el valor emocional de la propi llengua en la construcció de la seva identitat. En el cas de parlants de llengües més hegemòniques (anglès i àrab), destaquen el valor de la llengua com a capital econòmic.

Els informants expressen la seva voluntat d'adaptar-se a la societat d'acollida sense haver de renunciar a la seva cultura d'origen. S'entén la integració com el respecte i el reconeixement, no com l'assimilació.

És possible tenir múltiples identitats, abraçar més d'una cultura i parlar diversos idiomes. I és precisament en aquest sentit que troben a faltar la presència d'altres referents culturals en la vida de la ciutat, i en els programes educatius. Una oferta cultural més diversa contribuirà a trencar estereotips i prejudicis associats a les persones migrants, i les seves arrels culturals o les pràctiques religioses.

Les famílies troben a faltar materials bilingües per als seus fills: contes, diccionaris, etc.

4.2- Si la societat es diversa, la producció cultural també hauria de ser-ho

Dissortadament, es constata que hi ha poca oferta centrada en temàtiques vinculades a les cultures i àmbits d'interès de les comunitats d'òrigens diversos (parlem sobretot

de la primera generació)⁶. Hi ha una certa preocupació per l'aculturació i la manca d'arrels, dels infants i joves migrants, i fills de migrants, fet que pot esdevenir un problema important per a les noves generacions. És precisament en aquest sentit, que les pràctiques i l'oferta cultural de les entitats esdevé el primer recurs per contribuir a un arrelament positiu que incorpori també els principals referents de la societat d'arribada.

En general, no es detecta, per part dels grans equipaments de ciutat, una especial sensibilitat alhora de concretar la producció i l'oferta cultural, des d'una perspectiva ampla i que s'adreça a tota la ciutadania, independentment del seu origen. D'alguna manera, es tractaria d'aconseguir que cadascun dels col·lectius més nombrosos a la ciutat es pugui sentir representat en l'oferta cívica i cultural institucional, i que els esdeveniments més importants i representatives de les totes les comunitats, formin part de l'oferta cultural comuna de ciutat. Algunes entitats van suggerir la creació d'un espai compartit, com per exemple, "l'Escola de cultures", espai que contribuiria a facilitar l'intercanvi entre entitats, comunitats i el conjunt de la població.

D'altra banda, l'absència de persones d'origen divers a les administracions públiques i als centres educatius és un dels grans dèficits. Modificar aquesta situació ajudaria a millorar la comunicació intercultural i faria que les administracions fossin realment interculturals.

En general, les afirmacions recollides sobre la percepció que tenen les diferents comunitats en relació al posicionament de la ciutat sobre la diversitat lingüística i cultural, conviden a explorar models de gestió de la diversitat més inclusius i que alhora impliquin les mateixes comunitats. En aquest sentit, és important destacar que una de les prioritats de les entitats és l'organització de projectes i d'activitats orientats a la transmissió cultural.

4.3- Millorar la comunicació intercultural

Una de les principals dificultats detectada és la barrera idiomàtica, que és rellevant, i és un factor de pes per a la comunicació i la pràctica intercultural. Aquesta limitació es concreta, per exemple, en poca comunicació amb l'administració i amb altres entitats, en el desconeixement de normes, dels recursos existents, dels procediments administratius, etc. Alhora, la barrera de classe/educativa comporta un desavantatge en el moment d'accedir a tots els codis i procediments administratius, mentre que la pròpia cosmovisió genera lectures diverses dels procediments i marcs de funcionament de la societat d'acollida.

En diverses de les entrevistes documentades es va proposar d'ampliar els serveis de mediació i traducció per a població migrant als equipaments públics, i no només als

⁶ I tampoc no es té en compte la producció cultural diversa que es genera a la ciutat.

hospitals i serveis socials⁷, i alhora, promoure i difondre la diversitat cultural i lingüística, en el sentit d'augmentar la presència de les llengües migrants a l'espai públic. Donar suport a la diversitat lingüística té sentit quan es promou activament, i cal seguir buscant oportunitats per cooperar i crear un entorn sostenible per al català i el multilingüisme social.

En aquest sentit és il·lustrativa una petició concreta formulada per un grup de dones pakistaneses, que demanen ajuda per a l'aprenentatge de la llengua i la inserció laboral:

—«Nos gustaría que hubiera una escuela para mujeres adultas migradas. Y no solo de lenguas, sino también de jardinería, costura, cocina, bordado, peluquería. Dónde fuera fácil el acceso y que las profesoras fueran pacientes.»

D'alguna manera, totes les opinions i idees recollides no tindran èxit si es tracten per separat ja que totes formen part dels mateixos objectius: la cohesió social i la preservació de la diversitat lingüística. Promoure i facilitar l'aprenentatge de les llengües familiars ha d'anar de la mà d'una oferta adequada de cursos de català per als pares i d'encoratjar l'ús del català amb els nouvinguts; demanar als nouvinguts que s'integrin vol dir també demanar a la societat que reconegui, valori i tingui en compte els referents culturals que aporta la immigració.

Des de Linguapax ens proposem continuar promovent els valors i la riquesa de la diversitat lingüística arreu.

«Les llengües són objectes humans delicats i, si no les defensem i en tenim cura, poden morir, i morir amb elles una part substancial de la nostra memòria.»

Jesús Tusón *Mal de llengües*

⁷ Ja hi ha una experiència positiva que ha consistit en crear un equip de mediació que acompanya les entitats en els procediments burocràtics que requereixen un llenguatge, codi, i estructura específiques poc conegudes per les comunitats migrades: suport administratiu per a les tramitacions, sol·licituds, permisos, etc.

Annex

Entitats entrevistades per a l'informe Rethinking Language Policies in Catalonia: Taking Migrant Languages into Account:

Associació de Treballadors Pakistanesos: Organitzen cursos de català i d'urdú per a adults no nadius; el panjabi, que és la llengua de la majoria dels seus membres, no s'ensenya per ara, però ho estan s'està considerant.

-Associació Romanesa de Catalunya (ASOCROM): Ofereixen cursos de romanès per a nens; no organitzen cursos de català o d'espanyol, però l'associació proporciona informació sobre on es poden estudiar aquestes llengües.

-Associació Txervona Kalyna: Fundada el 2007, tot i que els cursos d'ucraïnès van començar el 2006. Mentre els nens aprenen la llengua, la cultura i la història d'Ucraïna, alguns pares participen al programa Xerrem organitzat per CAL per millorar el seu català.

-Casa Amaziga de Catalunya: Fundada el 2008 tot i que els cursos d'amazic es van començar a organitzar el 2005. L'associació promou la llengua i la cultura amazigues organitzant activitats culturals, xerrades i cursos d'amazic per a adults i nens no nadius. Disposen de diversos materials bilingües com per exemple, el diccionari català amazic. A més, la Casa Amaziga organitza cursos per practicar el català oral i informa sobre on es pot aprendre català.

-Centre Rimasun Barcelona: Fundat el 2013 per promoure i preservar el quítxua. El seu objectiu és promoure el quítxua a través de xerrades, organitzar projectes i activitats culturals, i oferir cursos de llengua per a nens i esporàdicament per a adults. A més, l'associació col·labora amb altres entitats i participa en actes culturals locals, com recitals bilingües de la poesia quítxua català el dia de la llengua materna (21 de febrer) o dia de Sant Jordi (23 d'abril).

-Comunitat Sikh de Catalunya: El temple Sikh (Gurudwara) de Barcelona va ser fundat el 1992. Organitzen cursos de panjabi per als nens Sikh, així com classes per aprendre a tocar els instruments musicals tradicionals, etc.

-Dahiratoul Moutahabina Filahi: Va ser fundada el 2008 i la majoria dels seus membres són de Senegal, tot i que també n'hi ha d'altres països. Organitzen cursos i activitats perquè els nens aprenguin l'àrab i l'Alcorà, i també estan considerant l'ensenyament del wòlof. A més, l'associació organitza cerimònies religioses i pregàries, i participa en celebracions locals.

-Dones Marroquines a Catalunya: Va ser fundada el 2016 i tots els membres, majoritàriament dones, provenen del Marroc. El seu objectiu és contribuir a la inclusió social de les dones en la societat catalana. Ofereixen cursos de cuina, cursos de català i d'espanyol per a adults, i àrab per a nens i adults. A més, l'associació organitza celebracions religioses com el Ramadà i participa en esdeveniments culturals.

Entitats que han col·laborat i participat en el procés d'entrevistes i debats en grup. Les seves aportacions són a la base de *l'Informe de diagnòstic sobre els usos culturals de les comunitats culturals diverses del barri del Raval*:

-Ang Kabataan Organization in Barcelona.

AKO

-Amical Marroquí

-Associació Amistad de las Mujeres

Filipinas

-Associació Amistades Mujeres Bangladesh en Cataluña

-Associació Kalayaan Cultural Filipino en Catalunya (AKCFeC)

- Associació Cultural y Humanitaria de Bangladesh a Catalunya (Bangladesh SOMITI)
- Associació de Dones de Bangladesh de Catalunya
- Associació de Dones Marroquines a Catalunya
- Associació de Dones Pakistaneses (ACESOP)
- Associació Famílies Pakistaneses (ATP)
- Associació Treballadors Pakistanesos de Catalunya
- Associació Puja de Fiestas Culturales
- Centro Boliviano Catalan
- Centro Filipino Tuluyan San Benito (També conegut com Centro Filipino de Mediación)
- Centre cultural islàmic Lotifia Fultoli Barcelona
- Centro Islàmico Camino de la Paz, Minhaj UI Quran
- Centre Islàmico Shah Jalal Jame
- Consell del Poble Gitano i Associació La Cera
- Curs filipins Filipino Community of La Parroquia de la Inmaculada Concepción y San Lorenzo Ruiz
- El coro de los niños Kudyapi
- El Mirador dels Immigrants
- Escuela de Bangla
- Equip d'Atenció i Medicació Intercultural Sociosanitari (EAMISS)
- Fundació IBN Battuta
- Fundació Tot Raval
- Get Together
- Kalayaan Cultural
- Kalipi. Federació d'Entitats Cíviques i Religioses Filipines a Barcelona
- Migrants Filipino Youth Aso (MFYA)
- Oratori Madni
- Oratori Tariq Ben Ziyad
- Parròquia de la Immaculada Concepción y Lorenzo Ruiz (Església de San Agustín)
- Plataforma Assegwas
- Sikh Gurudwara Gurdarshan Sahib%Ji Timpuyog Ti Ilocano
- United Bicolanos in Barcelona (UBB)
- United Rinconadian Association of Barcelona (URAB)
- Ravalució (Servei Civil Internacional)

